

DE PAARDEKASTANJE-MINEERMOT NIEUW VOOR NEDERLAND

L.G. Moraal

In een artikel over de jaarlijkse monitoring van insectenplagen op bomen en struiken werd in dit blad onlangs gemeld dat Nederland een exotisch insect "rijker" is. Het gaat om de paardekastanjemineermot, waarvan de larven opvallende gangen in het blad maken. Naderhand vroeg een aantal lezers om wat meer informatie.

In 1984 werden in Macedonië aan het meer van Ohrid voor het eerst bladmijnen bij paardekastanje opgemerkt en werd de paardekastanjemineermot (*Cameraria ohridella*) beschreven. Dit was opmerkelijk omdat bij paardekastanje geen insectenaantastingen bekend waren. In de daarop volgende zes jaar heeft het insect geheel Macedonië en Servië gekoloniseerd. In 1989 kwamen meldingen over het voorkomen uit Kroatië en Oostenrijk. Daarna volgden Hongarije en Slovenië. In Tsjechië werd de soort in 1993 in het zuiden gevonden. De eerste berichten van het voorkomen in Duitsland dateren uit 1997 en vondsten in Polen volgden in 1998.

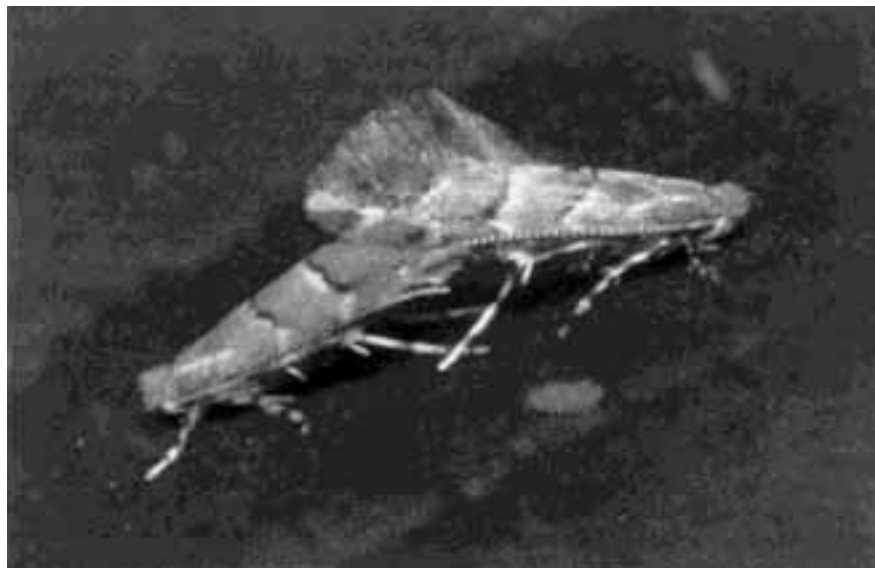
Levenswijze en aantastingsbeeld

De poppen overwinteren op de grond in afgevallen bladeren. De eerste motjes verschijnen van eind april tot begin mei. Ze zijn met een lengte van slechts 4 mm, erg onopvallend te noemen. Een waarnemer vroeg zich af wat die duizenden "vliegjes" op de stammen en bladeren van de kastanjabomen deden: die waren op zoek naar een partner. Na de paring zetten de vrouwtjes hun eitjes af op de bovenzijde van het blad. Elk vrouwtje legt 20 tot 30 eitjes die na ongeveer tien dagen uitkomen. De jonge larven boren zich direct een weg in het bladweefsel en na enkele weken zijn de eerste kleine, kommavormige mijntjes te zien. Vervolgens ontstaat een meer cirkelvormige mijn die overgaat in een blaasvormige, doorzichtige mijn, die lichtbruin gekleurd is. Individuele mijnen kunnen een opper-

vlakte van vier tot acht vierkante centimeter beslaan. Bij een massale aantasting overlappen de bladmijnen elkaar

waardoor grote delen van het bladoppervlak verbruinen. De verpopping vindt plaats in de bladmijn in een door de rups vervaardigde cirkelvormige cocon van spinseldraden. In Midden-Europa kunnen drie generaties ontstaan waardoor uiteindelijk veel blad kan worden aangetast. Bij een zware aantasting kunnen er wel 200 mijnen per kastanjeblad aanwezig zijn. In Midden-Europa wordt de soort inmiddels bestempeld als zeer schadelijk, omdat de bomen reeds eind juli volledig kaal kunnen zijn. Na drie tot vier jaren van achtereenvolgende aantasting zijn er nog geen bomen afgestorven, maar ze worden wel zwakker en gevoeliger voor andere ziekten en plagen.

De bladmijnen kunnen mogelijk ver-

Parende paardekastanjemineermotjes Foto: A. van Frankenhuyzen.

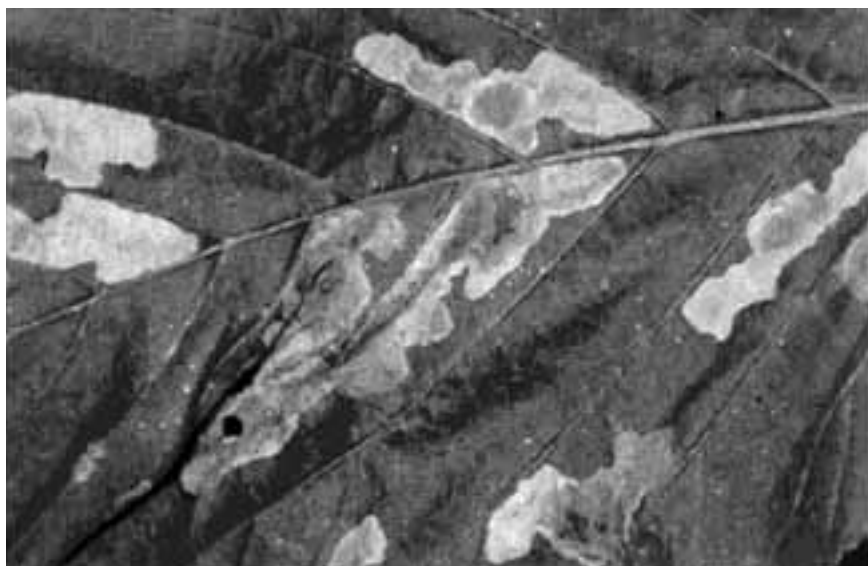

Een larve in een opengemaakte bladmijn Foto: A. van Frankenhuyzen.

Aangetaste bladeren Foto: A. van Frankenhuyzen.

112

Bladmijnen in detail Foto: A. van Frankenhuyzen.

ward worden met de bladvlekkenziekte veroorzaakt door de schimmel *Guignardia aesculi*, die vooral in de herfst veelvuldig kan optreden. Deze roestbruine bladvlekken zijn omgeven door een gele necrotische ring, die bij bladmijnen van de mineermot ontbreekt.

Verspreiding in Nederland

De mineerder is veel eerder dan verwacht in Nederland gearriveerd. In 1999 werd vastgesteld dat op veel plaatsen in Gelderland, Limburg en Noord-Brabant kastanjebladeren met bladmijnen te vinden waren. Ook in Utrecht, Zeeland, en Overijssel werd de soort aangetroffen.

De meeste aantastingen zijn in straatbeplantingen opgetreden maar er was ook een aantasting in een laan van Landgoed Amelisweerd. In Boswachterij Dorst zijn aantastingen waargenomen in boslanen. Dit betekent dat het insect de wat hogere 'stadse' temperaturen niet nodig heeft.

Opvallend zijn de grote plaatselijke verschillen in dichtheden. Het komt voor dat op enkele honderden meters afstand van zwaar aangetaste kastanjabomen exemplaren staan waarop geen enkele mijn te vinden is. Dat zou kunnen suggereren dat de motjes slechte vliegers zijn, maar gezien de snelle verspreiding binnen Europa lijkt dit onwaarschijnlijk. Overigens is door verschillende onderzoekers vastgesteld dat

ze gemakkelijk meeliften met vrachtwagens, waardoor een snelle uitbreiding op passieve wijze kan plaatsvinden. De invasie van de paardekastanje-mineermot in Nederland is dus terug te voeren tot de populatie in Macedonië, maar de soort is ook daar niet inheems. Het is nog steeds de vraag waar deze dan wel oorspronkelijk vandaan komt. De mineerder is strikt gebonden aan *Aesculus*, waarvan 16 soorten bekend zijn die alle van nature voorkomen in gebieden als de Kaukasus, de Himalaya en Noord-Amerika, maar in deze gebieden is de mineerder nooit beschreven.

Natuurlijke vijanden

Bij een onderzoek naar de activiteit van sluipwespen in Oostenrijk en Tsjechië, bleek slechts maximaal zeven procent van de larven en poppen geparasiteerd te zijn. Deze geringe parasitering duidt er op dat de bladmineerder in Europa niet inheems is. Mocht men in Europa ooit biologische bestrijding overwegen, door het invoeren van de oorspronkelijke sluipwespen, dan zit men met de moeilijkheid niet te weten waar ze vandaan te halen. Daartoe zal eerst het oorspronkelijke verspreidingsgebied van de bladmineerder moeten worden vastgesteld. De lage parasiteringsgraad

De bladvlekken schimmel veroorzaakt onregelmatige roestbruine vlekken met een gele rand. Foto: A. van Frankenhuyzen.

is vermoedelijk medeoorzaak van de explosieve verspreiding van de mineermot in Europa.

De kolonisatie is pas begonnen - waarnemingen zijn welkom

In sommige gevallen kan men het afgevallen blad, met daarin de overwinterende poppen, opruimen. Hiermee verkleint men de beginpopulaties van het volgend jaar. Er zullen echter altijd bladeren overblijven waardoor een herhaling van een aantasting niet te vermijden is. De kolonisatie van Nederland is nog maar net begonnen en de aantastingen zullen in de komende jaren op veel meer plaatsen waargenomen worden. De noordgrens zal ook nog niet bereikt zijn.

Uw waarnemingen zijn van harte welkom bij de auteur.

L.G. Moraal is als entomoloog werkzaam bij Alterra, Postbus 47, 6700 AA Wageningen, telefoon 317-477881, fax 317-424988, e-mail: l.g.moraal@alterra.wag-ur.nl

EUROPA: EEN REALITEIT VOOR NATUURBEHEERDERS EN REGIO'S

A.R. Wolters

Europa is een ver-weg-gebeuren voor vele natuurbeheerders en regio's. Er zijn al problemen genoeg in de directe omgeving. En, zo vinden vele regionale bestuurders en natuurbeheerders, wat heb je aan Europa als het gaat om de dagelijkse besommingen in het natuurbeheer. Niettemin merken meer en meer natuurbeheerders en regionale en lokale beleidsmakers dat Europa aan de voordeur staat. En dat het Europees beleid in de achtertuin diepe sporen heeft getrokken. Het wordt dus tijd voor een herbezinning.

Elke Nederlander weet dat Nederland slechts een klein stukje van de Europese landkaart beslaat. De Nederlandse natuur is onlosmakelijk verbonden met de Europese natuur. De "mensen in de regio" weten dat ook. Als het gaat om het dagelijkse werk, is de blik echter meestal beperkt tot de regio of hoogstens het landsniveau. De natuurbeheerders proberen de problemen die zich in hun terreinen voordoen op te lossen door met de meest zichtbare veroorzakers of beleidsverantwoordelijken in de regio in gesprek te gaan. Alleen af en toe komt Europa dichterbij, als het gaat om mogelijke aanwijzingen van gebieden onder internationale instrumenten. Europa komt ook dichterbij als blijkt dat niet alle problemen op regionaal vlak kunnen worden opgelost.

Onbekend

Diegenen die echter met een Europees perspectief naar hun terreinen kijken zien het volgende:

- de meeste terreinen zijn onderdeel van een breed Europees ecologisch netwerk;
- voor een werkelijke bescherming van deze terreinen is een Europese aanpak nodig;
- veel van de problemen, zoals de problemen veroorzaakt door de landbouw, hebben een Europese achtergrond: het grootste deel van het landbouwbeleid wordt in EU-verband ontwikkeld en besloten. Dit EU-beleid heeft in het verleden diepe sporen

achter gelaten in de landschappen van Europa. Kijk naar de intensieve veehouderij in Noord-Brabant en de glastuinbouw in het Westland;

- het aantal Europese natuur-instrumenten met een dwingende Europese bescherming neemt toe. Enkele van deze instrumenten staan boven de nationale wetgeving en kunnen die terzijde schuiven. In beheersplannen en beheer moet de beheerder met de internationale verplichtingen rekening houden;
- veel Europese regio's hebben te kampen met vergelijkbare problemen en uitdagingen. Een gerichte uitwisseling van kennis en ervaring kan het regionale beleid ten goede komen.

Door de onbekendheid van Europese instrumenten en benadering, haalt de doorsnee natuurbeheerder en regionale bestuurder te weinig uit het Europees beleid. Soms wordt dit beleid zelfs als een bedreiging ervaren, zelfs als het rechtstreeks gericht is op de veiligstelling van natuurwaarden in een bepaalde regio.

Aan de andere kant heeft Europa weinig kaas gegeten van de praktijk en belewingswereld van natuurbeheerders en regionale en lokale bestuurders. Vele Europese beleidsplannen en wetgeving worden ontwikkeld in samenspraak tussen Europese Commissie, nationale overheid en Europees Parlement. Stroperige besluitvorming leidt tot teksten die niet altijd meer te begrijpen zijn voor de buitenstaander. Regio's worden vaak pas betrokken op het moment dat de Europese regelgeving is